

kej ekonómii by umožnilo zvládnuť tieto úlohy.

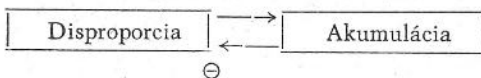
Uplatnenie kybernetiky v ekonómii v plnej miere by bolo možné vtedy, keby sa podarilo dokázať, že ekonomické vzťahy možno považovať zásadne za kybernetické systémy. Za typickú črtu kybernetických systémov považujú autori cielovosť (Zielstrebigkeit). Táto vlastnosť nemá nič spoločného s idealistickou teleológiou. „Cielovosť je vlastnosť určitého materiálneho systému reagovať na vonkajšie účinky tak, že sa vždy znovu dosahuje stabilný stav, a to nie na základe nejakej nemateriálnej sily, ale na základe vnútorného samopohybu systému.“

V článku sa potom rozoberá pojem samopohybu v historickom vývoji (skúmajú sa názory Tolanda, Holbacha, Kanta, Hegla, Marxa a Engelsa) a nakoniec autori prichádzajú k záveru, že uznanie univerzálneho samopohybu je nevyhnutným atribútom materializmu.

V ďalšej časti článku autori uvádzajú niektoré Marxom zistené ekonomické zákonitosti, opísané v *Kapitáli*, a snažia sa ich preložiť do reči kybernetiky. Ide napr. o cirkuláciu procesu P-T (peniaze-tovar) a P-T-P (peniaze-tovar-peniaze), jednoduchú reprodukciu kapitálu, všeobecný zákon kapitalistickej akumulácie a iné, dohromady 10 takýchto známych Marxových formulácií.

Uvedme jeden príklad. Marx skúma v *Kapitáli*, zv. I, kap. 23, vzťah medzi akumuláciou kapitálu, výškou mzdy a disproporciou medzi kapitálom a exploatovateľnou pracovnou silou. Výsledok svojich zistení vyjadruje formulou: Veľkosť akumulácie je nezávislá veličina, výška mzdy závislá. Môžu sa realizovať dve alternatívy. Alebo cena práce stúpa, pretože jej zvýšenie nenarušuje postup akumulácie, alebo akumulácia klesá, avšak jej poklesom mizne príčina jej zníženia, totiž disproporcia medzi kapitálom a exploatovateľnou pracovnou silou. Cena práce klesne znovu na úroveň, ktorá zodpovedá zhodnocovacím potrebám kapitálu.

Autori schematizujú túto zákonitosť takto:

Znamienko \ominus znamená, že na tomto mieste dochádza k obratu smeru pôsobenia. Rast na jednej strane vedie k poklesu na druhej.

Tendencia, ktorá vyplýva zo systému disproporcja — akumulácia, je zameraná na stabilizovanie mzdy v tom zmysle, aby prílišným vzostupom mzdy nebol kapitalistický systém ohrozený.

Na proces akumulácie pôsobia do určitej miery i náhodné vplyvy a výkyvy, napr. prírodné katastrofy. No systém disproporcja — akumulácia spracúva tieto náhodilosti a presadzuje sa proti nim.

Nakoniec autori na najjednoduchšom modeli systému so spätnou väzbou ukazujú, že uvádzané ekonomické systémy sa zhodujú vo všetkých podstatných vlastnostiach s kybernetickými systémami a snažia sa formulovať základnú zákonitosť týchto systémov — cielovosť (Zielstrebigkeit) pomocou diferenciálnych rovníc.

Záverom zdôrazňujú, že v kybernetických systémoch sa markantne realizuje jednota nutnosti a náhody. V tejto súvislosti píše: „Kybernetické systémy existujú nie preto, že náhoda sa odstraňuje, ale preto, že náhoda je využitá ako prostriedok k organizácii systému... Preto vedy, ako počet pravdepodobnosti, teória informácie, t. j. vedy, ktoré sú podľa nášho názoru matematicky exaktnými formuláciami a teóriami dialektiky nutnosti a náhody, patria k nevyhnutnej výzbroji tejto novej vedy.“ J. P.

● **NÁBOŽENSTVO V DEJINÁCH A V SÚČASNOSTI.** * Za posledných niekoľko rokov vyšlo u nás množstvo literatúry s ateistickou problematikou. Jej zameranie, obsah i úroveň bola veľmi

* *Náboženstvo v dejinách a v súčasnosti*, Bratislava, SVPL 1962, strán 559.

rôznorodá a nie vždy zodpovedala rastúcim potrebám vedeckoateistickej výchovy. Stále zreteľnejšie sa pociťovala potreba súhrnnej práce, ktorá by stručne, prístupne a na patričnej úrovni podávala základy veľmi rôznanitej problematiky vedeckého ateizmu. Náhradky v podobe rôznych menších zborníkov v nijakom prípade nemohli vyplniť jestvujúcu medzeru.

Teraz môžeme povedať, že nakoniec sa do rúk propagandistov a lektorov vedeckého ateizmu i širokej verejnosti dostáva dielo, ktoré z veľkej časti zaplňa túto medzeru. Ide o preklad sovietskeho *Sputnika ateistu*, ktorý vydalo Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry pod názvom *Náboženstvo v dejinách a v súčasnosti*. Je to jedna z najvýznamnejších u nás doteraz vydaných kníh o problémoch náboženstva a ateizmu. Autormi jednotlivých statí sú väčšinou známi sovietski vedeckí pracovníci.

Ako už ruský názov i slovenský podtitul (*Sprievodca po náboženstve*) ukazuje, je to vlastne svojho druhu encyklopédia ateistickej problematiky. Prvá časť je venovaná vzniku náboženstva. V druhej — veľmi obsiahlej — časti sa rozoberajú hlavné náboženské smery: hinduizmus, budhizmus, taoizmus, konfucianstvo, judaizmus, kresťanstvo a islam. V ďalšej časti sú uvedené najdôležitejšie údaje o náboženských knihách: biblii a koráne. V štvrtej časti sa hovorí o náboženských sviatkoch a obradoch. V piatej časti pod názvom *Veda a prax proti náboženstvu* nájdeme objasnenie vzájomných vzťahov vedy a náboženstva v minulosti a prítomnosti. V ďalších častiach knihy sa rozoberajú problémy, ako štát a cirkev, komunistická a náboženská morálka, komunisti a náboženstvo, formy a metódy ateistickej propagandy. Zvláštna príloha obsahuje výroky vynikajúcich osobností o náboženstve. Okrem toho v publikácii je slovníček náboženských a cirkevných názvov, bibliografia knižných publikácií vydaných u nás v rokoch 1945—1961 a malá obrazová príloha.

Niektoré časti sú doplnené pôvodnými staťami československých autorov o dejinách katolicizmu na území ČSSR do roku 1945, o sektárstve u nás, o vývoji cirkevnô-politických pomerov od roku 1945, o pomere komunistov k náboženstvu a o formách a metódach ateistickej propagandy, teda o historickej i súčasnej náboženskej problematike v ČSSR. Kapitoly s výlučne sovietskou problematikou sú zo slovenského vydania vypustené. Do slovenského vydania neboli zaradené ani niektoré prílohy (uznesenia KSSS a sovietskeho štátu o náboženstve a cirkvi, ľudové porekadlá o náboženstve, beletristicky písané krátke poznámky o zázrakoch, časť obrazových ilustrácií).

Kniha syntetickým spôsobom zhŕňa základné poznatky potrebné hlavne pre propagandistov a lektorov vedeckého ateizmu. Jej prednosťou je stručnosť, popularnosť, pomerne všestraný a hlboký výklad.

(15)

● **PRI PRAMEŇOCH EXPERIMENTÁLNEJ FYZIOLOGIE.** — Nie, nejde tu o výklad špeciálnych problémov experimentálnej fyziológie, ale o prácu, ktorá rieši metodologické problémy tejto vedy a práve tým je daný aj jej filozofický význam. Nad metodologickými problémami experimentálnej fyziológie sa zamýšľa jeden z jej zakladateľov — Claude Bernard, životné dielo ktorého predstavuje významný medzník v dejinách biológie a medicíny.

V súčasnom období sme u nás svedkami dosť paradoxnej situácie v rozvoji vedy, že totiž o metodologických problémoch vied častejšie hovoria filozofi než vedci-spezialisti, z ktorých mnohí (možno aj väčšina) prijímajú úvahy filozofov s veľkou rezervou (a treba priznať, že niekedy aj oprávnene) ako niečo apriórne, vonkajšie, nesúrodé, cudzie ich odborným záujmom. No že napriek tomu metodologické otázky tvoria integrálnu zložku vedeckej práce vôbec a že ani jeden vedec,